

Kettingreacties door voorraadbeheer vergroten conjuncturele dynamiek

Door efficiënter voorraadbeheer en voortschrijdende automatisering zou de rol van voorraden in conjunctuurcycli afnemen, zo was lange tijd een gangbare opvatting. Door toegenomen specialisatie en globalisering lijkt echter eerder het tegenovergestelde het geval te zijn.

Uit vrees voor vraaguitval en ter verbetering van hun liquiditeitspositie hebben veel bedrijven in de herfst van vorig jaar vrijwel tegelijkertijd besloten om hun (gewenste) voorraden, in termen van aantal weken verwachte afzet, preventief te verlagen. Mede dankzij de automatisering kon die beleidsbeslissing anno 2009 sneller worden doorgevoerd dan vroeger. Door de toegenomen specialisatie is de productieketen in de loop der jaren steeds verder opgeknipt in afzonderlijke schakels, die bovendien over meer landen zijn verspreid (globalisering). Door deze specialisatie zijn de kettingreacties als gevolg van voorraadbeheer veel sterker geworden en zagen bedrijven aan het begin van de productieketen hun afzet met soms wel 70 tot 80% kelderen. Hoe gaat dit in z'n werk?

Stel dat de productieketen uit drie bedrijven bestaat, die elk 100 onderdelen maken ten behoeve van 100 eindproducten. Ieder bedrijf houdt daarbij een werkvoorraad aan van 25 eenheden. Vanwege de verwachte crisis willen ze alle drie hun voorraad terugbrengen tot 20 eenheden. Het bedrijf dat de finale goederen maakt, gaat daarom 5 eenheden (5%) minder produceren. Zijn toeleverancier ziet zijn afzet dalen en gaat, om de gewenste lagere stock-sales ratio te halen, zijn productie met meer dan 5 eenheden (10%) verminderen. Doet hij dat niet, dan neemt zijn stock-sales ratio toe als gevolg van de verminderde afzet. Het derde bedrijf, dat vooraan in de keten zit, moet om dezelfde reden, zijn productie met nog meer verminderen (circa 15%). Naarmate de keten uit meer afzonderlijke bedrijven bestaat zal het effect voor bedrijven vooraan in het proces dus steeds drastischer zijn. Om deze redenen is de afzet van bedrijven aan het begin van de productieketen, bijvoorbeeld bedrijven in de basischemie en basismetaal, veel sterker gekrompen dan de afzet van bedrijven die finale goederen produceren aan het einde van de keten.^a

De vergelijking dringt zich op met auto's die aanvankelijk met een constante snelheid rijden en waarbij iedere chauffeur een grotere tussenafstand wil gaan aanhouden, omdat hij een file verwacht. Het effect is dat de auto achteraan in de rij waarschijnlijk hard op de rem moet trappen en niet kan volstaan met het loslaten van het gaspedaal, wat voor de eerste chauffeur wel volstaat. Naarmate de rij met auto's (de productieketen) langer is, is de kans op het ontstaan van een file groter. De tiende of twintigste auto komt geheel tot stilstand en ziet zijn snelheid met 100% dalen. Als de file oplost, neemt in eerste instantie de afstand tot de voorgaande auto meer toe dan noodzakelijk is. Om de gewenste afstand te realiseren moet de chauffeur korte tijd harder rijden dan zijn voorganger. De productiever snelling van bedrijven aan het begin van de keten zal gedurende korte tijd dan ook groter zijn dan bij bedrijven die de eindproducten fabriceren.

De daling van de (gewenste) voorraden is nauwelijks zichtbaar geworden in officiële statistieken, omdat er ook een tegengesteld effect optrad dat aanvankelijk dominant was. De feitelijke vraaguitval was namelijk heftiger dan gedacht. Daardoor bleven zowel fabrikanten als de (detail)handel met grote onverkochte voorraden zitten. CBS-cijfers suggereren dat in het vierde kwartaal van 2008 het tweede effect kwantitatief groter was dan het eerste effect (lagere gewenste voorraden). Inmiddels zijn deze voorraden waarschijnlijk grotendeels weggewerkt en laten CBS-cijfers voor het tweede kwartaal van 2009 een forse voorraadintering zien.

De bovenbeschreven effecten van de voorraadcyclus werken overigens slechts in beperkte mate door in het bbp, omdat circa tweederde van de veranderingen in de voorraden worden ingevoerd. De gevolgen voor de dynamiek van de wereldhandel zijn dan ook veel omvangrijker dan die voor de mondiale bbp-groei.

^a Zie ook Jan Fransoo, Economie herstelt nu snel; vraaguitval lijkt heviger door sterk effect op voorraden, *NRC*, 12 mei 2009.